

A 300 anys d'Almansa i 30 de Volem l'Estatut!

VICENT FRANCH I FERRER
Universitat de València (Estudi General)

«Català de llengua,
Valencià de Nació,
i Espanyol per obligació»
(Així es defineix l'autor,
mentre la intelligentsia ho aclareix millor)

Com va escriure Proust en *Albertine disparue*, als nostres mites nacionals els ha ocorregut amb inusitada celeritat —i al cap d'alguns anys (del seu pretés fulgor)...— com a eixos déus de les religions abolides que un ofén sense temor perquè ha deixat de creure en la seua existència.

Així sembla ocórrer amb els mites recents de la nostra reconstrucció nacional.

Es complix en este drama el que Cioran sentenciava: que «el temps, no sols corroïx a tot allò que viu, sinó que es corroïx també a si mateix, com si, cansat de continuar i exasperat per allò Possible, aspirara a extirpar la seua millor part».

O, en realitat, és que també en açò estem davant del final d'una època?

Commemorem el 300 aniversari del dissortat 25 d'abril de 1707. Una vegada més l'efemèride mobilitzarà al valencianisme i a part de l'esquerra política per a recordar un fet luctuós del que s'hauria derivat la reducció de l'estructura jurídicopolítica de l'antic Regne de València a la dependència castellana. Necrologia i victimisme historicistes adobaran els laments rituals contra la liquidació de les llibertats forals que en la data de la derrota es trobaven prou neutralitzades per l'ascens imparabile de la primacia dels reis espanyols sobre l'erm de les nostres antigues i relatives llibertats.

Sempre m'ha impressionat la indolència amb què el gros del nostre poble ha vingut celebrant l'aniversari ja recuperats la llibertat, un grau no menyspreable d'autogovern i l'oportunitat de reconèixer-nos en la iconografia del passat. I, per descomptat, no és suficient atribuir la tebiesa de les celebracions al cloroform polític que els partits majoritaris d'ací haurien aplicat a les vies respiratòries de la memòria històrica.

És possible que, a més del propòsit mai ocultat de minimitzar, banalitzar o ridiculitzar la magnitud de certs fets històrics, es done entre nosaltres una còmoda adaptació al pragmatisme que dicta el caràcter vitalista, sensual i fet de realitats molt lligades a la immediatesa que pareix caracteritzar-nos als valencians. Com assegurava un vell amic meu desaparegut recentment, destacat financer i home de negocis de la ciutat de València, i gens alié a l'estima del nostre poble i cultura, ens encabotem que el valencià vibre amb velles glòries i eterns fracassos que ens mortifiquen, mentres ell ens respon amb inefable desmemòria, un realisme orfe d'avantpassats gloriosos i aquell estendard desvariats que el torna cosmopolita fins i tot a compte de la seua pròpia coherència.

Per això les estereotipades frases que invoquem a propòsit del desastre d'Almansa, és a dir, de la pèrdua de l'autogovern foral residual dos segles després de la seua esplendor, es convertix en aliment exclusiu dels que encara creiem en el valor edificant de recordar la història amb emoció induïda i propòsit moralitzador.

Perquè este 25 d'abril fóra en certa manera diferent, i més parent de celebracions de veritable projecció civil i política, potser convindria recordar que ara, precisament ara, el gros dels que han après de la història que les velles derrotes nodriren noves desmemòries i renovades frustracions haurien d'estar preparant des de la política —i no esclaus d'una nostàlgia improductiva—, compromisos fermes per a portar l'autogovern que la democràcia espanyola ha permès als valencians més enllà i més amunt de la seua estricta i actual nominalitat.

Celebrar els tres-cents anys del desenllaç de la Guerra de Successió discriminant les concretes i immediates accions que l'objectiu final demanda constituïria una reedició del macabre gust per la necrologia a què el nostre nacionalisme ha sigut tan donat. Per això, si l'aniversari té sentit és en la mesura que acoste al compromís de participar en l'elaboració d'eixe programa nacional valencià sempre difús, subsidiari o amagat que no encerta a trobar lloc entre les preferències de la societat valenciana.

Els ecos d'Almansa no permeteren durant el llarg segle XVIII que els valencians tornaren els ulls al seu Dret Civil Foral quan l'injuriat rei el va oferir un poc a manera de congraciarse amb els nostres veïns catalans. Llegendes i greuges no van ser tampoc suficients perquè el neo-foralisme competidor amb les llums de la il·lustració generara un corrent prou fort perquè enllaçara amb el liberalisme jansenista, el carlisme reaccionari o el federalisme redemptor de la segona meitat del XIX. I encara així, potser va ser una sort que el diputat Borrull resultara ser una antigalla en les Corts de Cadis.

Per als romàntics a l'estil *felibre*, per als carlins obsessionats amb la religió i l'Antic Règim (el dels senyorijs, el de la puresa de sang, el del monarca absolut i el de la religió com a ideologia, però no el foralista o el de l'estamentisme medieval), per a federalistes o radicals, en fi, els ecos d'Almansa es van diluir entre les pàgines de mel·lifluis llibres d'història, poemes èpics sense consigna política, o paternalismes resats amb la llengua pròpia sempre que no entorpira l'objectiu de l'escolarització del poble en la llengua de la cultura, de l'administració i de les classes selectes del nostre poble, el castellà.

Sempre va haver-hi explicacions plausibles per a comprendre el que ocorre: primer van ser els segles de decadència, després, les llums i els afrancesats, més avant els jacobins, abans la defecció de la noblesa, després la de la burgesia (encara que s'ha sostingut sense enrogiment que burgesia burgesia no n'hi ha hagut), més avant la del republicanisme mil·lenarista, federal o unitari, llombardià i blasquista, romàntic a la francesa o simplement espanyol i radical, que a la fi, fou d'innegable inspiració francesa.

Els ecos d'Almansa només van ser aliment dels carlins quan en el segle XX estos van ampliar la cobertura icònica o bé per contaminació del foralisme basc o bé perquè els seus homònims catalans van participar activament en el *solidarisme*, que va ser, com se sap, la concreció del programa mínim del catalanisme de principis de segle. I si els ecos van alimentar alguna vegada a forces de poder, comandament i prestigi, va ser en les files del conservadorisme *silvelista* on va paréixer arreplegar-se i multiplicar-se la primera formulació de les nostres singularitats identitàries: adorns literaris, evocacions històriques exemptes de reivindicacions polítiques i molts draps calents als dèbils moviments d'emulació d'altres tants sorgits en el panorama català.

Llorente com a fre a una identitat políticament operativa. Blasco Ibáñez, com l'*error* que va precipitar al republicanisme cap al cosmopolitisme, l'espanyolitat i un federalisme cada vegada més difús i mancat de connexió amb un concepte d'identitat compatible amb la reivindicació de la llengua pròpia o la unitat d'este poble.

Els ecos d'Almansa es van perdre en dos segles per a convertir-se en dada confusa i petrificada de la història sense capacitat de revoltar.

Deixeu-me, doncs, que torne sobre Almansa i em pregunte de nou si quelcom tan hipotèticament definitiu per a la causa ha anat perdent to cada vegada que ens hem abocat a trobar noves definicions de la mà de la sobirania popular.

Per a algú com jo que va arribar a planejar, sense el vist i plau de Burguera, llavors el meu cap polític, anar amb un comando (on també hi havia el Joan Senent) a recuperar les senyeres vençudes en Almansa per a convertir-les en símbol del que volíem ser una vegada mort el general, les notícies que vaig arrebregar més tard em van resultar inquietants, i, supose, que el que diré pot sonar com a revisionisme políticament incorrecte. Però em resistisc a admetre-ho, perquè, com va escriure Cioran, «Hi ha delectació més subtilment equívoca que assistir a la ruïna d'un mite? Quin malbaratament de cors per a fer-lo nàixer, quins excessos d'intolerància per a fer-lo respectar, quin terror per als que no consenten i quin balafament d'esperances per a veure-lo... expirar!».

No vull furgar en el mite, sinó només tornar sobre alguns detalls que no hauríem d'haver oblidat.

En el testament polític que el rei Felip V va redactar en 1724 per al seu fill Lluís, li recomanava: «manteniu els catalans, valencians i aragonesos baix control, i no els torneu els seus furs, perquè són gent turbulenta, especialment els catalans». Esta i altres hipotètiques proves de què el monarca tenia idees clares sobre el vell instrument de l'autogovern del poble valencià han rebut notòries i contundents rectificacions en l'important i no obstant això silenciats llibre d'Henry Kamen, *Felipe V. El rei que va regnar dues vegades* (2000) sobre el rei que va dictar l'abolició dels *Furs* valencians com a conseqüència de la voluntat de reduir tots els seus regnes a una mateixa llei, la castellana, en acte d'aplicació del seu poder sobirà i del just dret de conquesta resultant de la victòria indiscutible del seu exèrcit (franco-espanyol) sobre el de l'arxiduc Carles en els plans d'Almansa un dia com hui de 1707.

Les crítiques que es van publicar sobre el llibre en el seu moment apuntaven a la desapassionada objectivitat de Kamen i a un rigorós tractament de les fonts per part de l'autor. En el llibre, i sense ser la intenció del mateix, delata fins a quin punt la imatge dels esdeveniments valencians de principis del XVIII ha estat prodigiosament desenfocada entre nosaltres fins al punt de dur-nos a creure sense més, i fer d'això una permanent causa de greuge col·lectiu, que l'abolició dels *Furs* va ser un estricte i calculat acte de venjança, que la Guerra de Successió va ser un esdeveniment crucial en la vida del poble valencià i que del mal d'Almansa el més important sempre va ser que «a tots alcança».

Donc bé, l'assossegada lectura del llibre de Kamen vessa no poques sorpreses sobre la crèdula opinió de plantejar-nos la guerra que van ordinar les grans potències europees de llavors a propòsit d'un galimaties de documents, acords i panòpies successòries a la mort de l'infeliç últim rei de la casa d'Àustria, Carles II, com una guerra d'*independència* dels valencians enfront de l'absolutisme d'inspiració francesa, —l'agent del qual, d'acord amb

eixa versió, seria el propi rei Felip V—, quan en la batalla d'Almansa, els que van defensar la suposada clara posició austracista a favor del manteniment dels Furs valencians van ser, d'acord amb les fonts, un exèrcit de 15.000 hòmens manat per Galway i Mines, dels quals la meitat eren portuguesos, un terç, anglesos, i la resta, holandesos, hugonots i alemanys; «no hi havia espanyols», conclou Kamen, i és clar, tampoc valencians. Enfront d'ells, un altre exèrcit, al comandament de Berwick, Popoli i d'Asfeld, prou més nombrós (25.000 hòmens), la meitat dels quals eren francesos, un regiment estava compost per irlandesos, i la resta, diu Kamen, eren espanyols (tampoc en eixe bàndol hi havia valencians combatent).

Kamen assegura, a més, que el castic de l'abolició ni tan sols va ser ben vist per una part molt important dels propis partidaris del rei, i que, sent un error polític, perquè castigava també els seus partidaris valencians, no per això deixava de reflectir el desenllaç d'una opinió política poderosa que venia de molt arrere, dels temps de Felip II, i que buscava modernitzar estructuralment la constitució dels regnes sota la jurisdicció del monarca. En eixe sentit, ni tan sols advertix en Felip V la voluntat absolutista que tradicionalment li assigna la crítica política i historiogràfica de la nostra tradició valencianista.

Els ecos d'Almansa, doncs, no van crear entre nosaltres icones contundents, i ni tan sols l'incendi de Xàtiva va passar de ser una desmanotada acció de guerra contra una guarnició d'estrangers que es va negar en principi a obrir-los les portes a l'exèrcit vencedor. Amb tot, i d'acord amb la documentació que exhibix Kamen, l'incendi va ser molt limitat, com a manera d'avís, i la guarnició, segons sembla holandesa, va eixir tranquil·lament de la ciutat uns dies després.

Els ecos d'Almansa van construir malentesos i ens van deixar empremtes a què ens hem resistit donar-los entitat, malgrat ser un dels fets històrics més nonimalment lamentats de la nostra història moderna.

Almansa no va tindre mai ganxo, i al costat de la celebració de l'ocupació del Rei Jaume I de València no va passar de ser entès com un fet incòmode i potser vergonyant a la vista del poc que vam fer els valencians per canviar el resultat de la batalla.

Per a nosaltres, per això, el «9 d'octubre» va ser més intens, perquè la victòria era de *soi*, indiscutible, i eixa dada ens va permetre revestir-lo de polisèmies on destil·lar les nostres anomalies, o qui sap, si normalitats.

El «9 d'octubre», volent commemorar la dada crucial de la capitulació de la ciutat musulmana de València en el segle XIII davant de Jaume I i la substitució o minorització política de la seua gent i règim polític per guerrers, ocupants i lleis *ad hoc* que servien a l'expansió nord-sud que altres van anomenar impròpiament *reconquesta*, constituïx un bon exemple del pes que tenen les tradicions més celebrades —al mateix temps que neutres— en fastos on l'actual i nominal disseny diu respondre a altres significacions.

A principis del segle XX, i reflex mimètic de l'homònim «regionalisme» català, va ser el discurs regionalista; després, i amb la irrupció del nacionalisme en la segona dècada, es van projectar en la data formulacions més avançades del «fet diferencial valencià»; posteriorment, en la dictadura de Primo de Rivera, i ja sense solució de continuïtat fins a l'arribada de la monarquia Constitucional, allò «oficial» va expropiar els continguts per a donar a la commemoració l'expressió més ajustada possible d'una normalitat sense arestes ni comptes pendants; i, finalment, en un *totum revolutum* on competixen totes les lectures, irrompent com a projecció festiva i autocomplaent d'una burocràcia autònoma legitimada

democràticament que ha llicitat i convertit una festivitat local d'incerta càrrega reivindicativa en «diada» on ubicar el conjunt d'autosatisfaccions/frustracions que segons el termòmetre polític del moment destil·len els pertinents i plurals administradors de l'efemèride.

El «9 d'octubre» ha encarnat fins hui una multiplicitat de dades que s'escudellen a la carta i al gust dels consumidors; si és/va ser una festa local dels ciutadans de València, va ser i potser inclús és quelcom llunyà que la resta del País Valencià viu com a festa civil de guardar sense entusiasmes ni valors ideològics afegits, també és punt de trobada de les esperances del recurrentment derrotat nacionalisme progressista, sempre en frustrat tràngol de recomposició; i també, reeditada escenificació del «programa màxim» de l'apoteosi del «regionalisme» fill del malentés que persisteix. És la fita anual que no és capaç de concertar el desitjat, abstracte però impossible pacte que resolga com per art d'encantament la complexitat d'allò divers; o, si de cas, és ni més ni menys l'ara on cremen (o exploten) milers de carcasses que fan del cel fosquejat de la volta del riu Túria expressió lluminosa de les nostres apoteosis polítiques, que, a la fi, és on majors connivències collim. Sent tot al mateix temps, i res d'això en concret, transmet inequívocs significants d'una complexitat que es resisteix al discurs coherent, i la relativa nuesa de la veritat dels àmbits polítics es manifesta amb tota la seua rotunditat. És el destí dels precipitats que la història vessa als peus d'allò que s'ha construït amb les seues despulles com a triomf d'allò sincrètic.

Els llecs han dit que es tracta d'una data sense to, encara que, en realitat, és, de totes les possibles, l'única certa: suau, dual (perquè Ajuntament i Generalitat es repartixen les estètiques d'un dada polisèmica, hui vodevil a l'uníson), amb els inevitables flocs seriosos (uns pocs actes d'ablució política minimalista), i sense alegries. Però en el fons, haurem de reconèixer honestament que hauria pogut ser pitjor (que porta camí de ser pitjor) i, en conseqüència, felicitar-nos o compadir-nos en dia tan singular perquè ens recorda immiseridorde els tics de sempre alhora que brinda o el tedi intel·lectual ja familiar, adobat amb l'ensopiment dels arguments acomodats sense perspectiva ni generositat, o l'administració histèrica de certes reivindicacions.

Ara, alguns ja vells i perillosos prejudicis que mai han tingut la categoria de discursos alternatius o reflexions crítiques ocupen l'escena davant de la inanitat d'una intel·lectualitat —la nostra— tradicional i alegrement buidada en el funcionariat, oxidada i inservible en les metastasis irreversibles de la subvenció a treballs rutinaris... Perquè davant d'ells la societat valenciana, que de nou celebra amb desgana la seua festa «oficial» (incorporació a la cristiandat? A la catalanitat? Barbàrie contra cultura musulmana? Restitució d'allò originari? Conquesta i espoli? Miratge històric?) arrossega per això una abúlia a prova de tota contrarietat i assistix impàvida a la seua pròpia desertització mental, a l'anestèsia de problemes domèstics entretinguts amb silencis, obliterats, o campanyes èmules del mètode «Lynch», desenterrant el «manual» de Goebbels per a incriminar a tota sort de ciutadans pel simple i honorós fet de mantindre la justa, científica i prestigiosa opinió que les llengües pròpies de baleàrics, catalans i valencians són una mateixa llengua, fins i tot i malgrat que una Acadèmia que ells mateixos han creat els desmentisca.

València, doncs, dorm en un somni de nimietats identitàries sense projecte. De res no valdrà que entone l'elegia fúnebre del que va poder ser i no va ser, o que em pregunte, com aquells pares frustrats davant de la deriva del fill clamant compungits què havien fet malament, o que celebre de nou la «normalitat del buit» només perquè amb les nostres

somnis altres han construït els seus curricula. Perquè en la data està previst que tot responga a la *tendència*, que no hi haja sobresalts, ni grans declaracions, ni gestos agres més enllà de les pobres minories (on m'incloc) que s'encaboten a desmentir sense èxit que esta *normalitat* està construïda amb trampa, respon a la imatge d'autosatisfacció dels que creuen que governar és només administrar mínims simulant que la bona salut d'un poble es manifesta a través de l'adhesió a un discurs on pragmatisme i eficàcia són succedanis d'oblit i desmemòria.

El segle xx va començar sota el signe de la mortificació del ser d'Espanya. Va ser llavors, quan a recer de l'impuls regionalista català el doctor Barberà va despertar a la *Morta Nacionalitat* (Llombart, Tomàs i Martí) per a exposar-la de cos present per si els seus parents la ressuscitaven, reinventaven o acomodaven als nous temps.

En tres dècades, el dualisme entre allò popular innocu (*llorentinisme*) i les formulacions mimètiques del català (la *Declaració Valencianista* de 1918) a penes van aconseguir un lleu ressorgir de les lletres i alguns textos tòpics on no hi havia quasi res del bategar autòcton, perquè el cor valencià ja era trasplantat i bombava sang al ritme de l'espanyol. Va bastar que el règim de Primo de Rivera, els seus sequaços ací, descobrija allò banal com a succedani de l'essencial per a obrir el solc d'una altra dualitat lamentable: lo valencià com a folklore compatible amb lo espanyol *versus* lo valencià com a part de lo català. I amb eixa fissura, la II^a República Espanyola, esclava ací dels *cleavages* de dreta/esquerra, catolicisme/laïcisme i reacció/revolució va aconseguir relegar la qüestió de la identitat emergent submergint-la en un conflicte menys tens del que s'ha cregut a propòsit de l'Estatut d'Autonomia que mai no va arribar (Cucó).

Ni tan sols la guerra civil va aconseguir establir un nou i definitiu argument a la causa dels qui finalment la van perdre en el sentit d'afegir la qüestió de la identitat com a poble a la sort dels que van defensar per l'orde que es vullga la Revolució proletària, la República democràtica o les llibertats.

Per això el franquisme, en un llarg període de construcció dels estancs espais mentals dels valencians va aconseguir esborrar amb facilitat l'empremta dels dèbils precedents que hagueren pogut ser útils a l'hora d'encarar la tornada a les llibertats, el retorn a una altra oportunitat on aconseguir fer realitat els constructes que la guerra es va engolir.

Quan el moviment democràtic d'oposició va descobrir el valor de la nacionalitat i del nacionalisme entre els valencians no va ser per mitjà de l'arqueologia o desenterrant la memòria històrica sinó adscriuint-se a un nou i ara més elaborat discurs, inequívocament mimètic del català. I, per això, el que va ser el fenomen més espectacular en segles del ressorgir de la cultura autòctona, el *fusterisme*, es va estavellar, quan va botar a l'arena política, contra el blindat cor a base de pedres de l'Escorial, La Giralda o El Pilar de la majoria dels valencians, donant lloc a un inaudit despertar negatiu de les *fosques consciències* (que va advertir lúcidament Marquès en els primers setanta) que va acabar (en la *Batalla de València*) amb les expectatives d'obtenir un digne Estatut d'Autonomia on l'ànima singular d'esta entelèquia de poble no es vera de nou retallada.

Vam començar el segle a l'ombra del fracàs d'una determinada Espanya; el vam acabar amb quasi dues dècades de descentralització política, i amos d'un modest autogovern per al que tot el que vam fer ens va valdre el mateix que a murcians, castellans, riojanos, càntabres i tants d'altres, que van rebre sense moure un dit idèntica porció que nosaltres.

Amb dues dictadures, una guerra exterior (el Marroc), una altra interior i una derrota quan més necessitàvem la victòria (en la transició), la tasca del nou segle serà sens dubte o donar sentit i projecció històrica a l'autogovern apreses les amargues lliçons de la nostra història, o renunciar a tornar sobre el tema de la identitat col·lectiva més enllà d'entendre'ns com un conjunt d'individus però no com un poble singular, que és el que ens creïem que érem.

El nostre fracàs no pot endossar-se sense més a l'altre, a l'adversari, a l'enemic, a l'atziac demitürg que ens vigila des de la seua irreductible espanyolitat, no. Este nacionalisme nostre, majoritàriament *soi-disant* d'esquerra, progressista, ancorat en les velles lleialtats *fusterianes*, dogmàtic fins al desvari però més dòcil i dúctil del que la confraria admet, en els moments difícils, en la desventura i en la consegüent esquizofrènia s'ha transfigurat en *res nul·lius* ideològica i s'ha encallat en la platja afonant la panxa en els arenals a mercé de paràsits que el devoren davall un sol d'inclemència. Este nacionalisme nostre, el dels sarcàstics *innegociables* que van esguitar la transició i li van valdre la collita de derrotes clamoroses sense a penes reflexió (si de cas el mutis del propi Fuster, l'entrisme dels seus sobrevinguts *possibilistes* en les generoses nòmines del pressupost i certes heroïcitats heterodoxes que alguns vam pagar ben cares) que van desembocar en correlatives victòries per a l'assenyalat i estigmatitzat *enemic* de sempre —que, al seu torn, van legitimar la comoditat de la *política de mínims* dels aparents còmplices del que no va poder ser—, eixe nacionalisme, dic, va apostar durant les acaballes del franquisme i durant la transició, en tant que entelèquia cultural que va apostar sense fons a maximalismes suïcides i que inopinadament s'avergonyia del país que tenia, es va voler *protagonista* en l'aldarull que altres van armar per a disputar-se la finca, les comandes del poder, les talaies del privilegi i els tallers on haurien de fixar-se les regles del joc polític i l'amarrament d'un futur a prova d'inclemències. Allistat llavors en el bàndol que havia de salvar la causa, no va advertir que lluitava sense condicions ni contracte previ desorientat en la *trinxera de l'altre*, no en la de l'enemic, no al costat de l'amic, sinó en la d'algú l'interés del qual era, com es va dir de l'exèrcit roig, arribar *abans* a Berlín, *abans* que l'altre, i no comprendre o assumir les raons del *mite* que va omplir places de bous, estadis i carrers amb tropes lleials a l'aforisme que va fer d'esquer en els primers temps: «El País Valencià, serà d'esquerra o no serà». I així, curiosament, les derrotes van confluïr intactes en el mateix compte, la del nacionalisme d'arrels progressistes, la que portava l'únic discurs nou, encara que precipitat, de la nostra transició, juntament amb l'exemplar resistència comunista al règim de Franco. La seua derrota i immolació van servir llavors de coartada per a centrar, moderar, i a la fi dissimular el verdader abast dels propòsits *nacionals* de l'esquerra autonomista aclaparadorament triomfant poc després de les exèquies del nacionalisme catalanista valencià, i per a donar carta de naturalesa tant al moviment del secessionisme lingüístic (el *blaverisme*), quant *respetabilitat* als pròfugs de la casa fugits cap al poder a l'empara dels triomfs socialistes del 82 i 83.

El balanç polític del nacionalisme —que va ofrenar els seus actius en la batalla pel poder que dirimien els gerontes de la política espanyola ací, semblant les trinxeres amb les seues baixes— és conseqüència directa d'allò. Els indicadors de la seua salut política van ser la marginalitat, la letargia ideològica, i la reclusió en l'ergàstul on l'esclau porga el somni de voler ser lliure, llest per a lo inevitable: el desmentiment del seu rol pretesament taumatúrgic. Perquè si en la transició va ser la *sigla expiatòria*, rescatat ara *oportunament* de la perifèria del moll polític, potser farà de *cadàver admonitori*, com si després de mort

i a mig soterrar, la seua impúdica exhibició a la desesperada poguera eixugar de nou les desgràcies d'altres, que no les pròpies, ja ideològicament irremeiables.

El nacionalisme torna a prestar els seus brigadistes per al que s'anuncia quasi com la batalla final sense que se li reserve/assegure cap *benefici polític*, a no ser l'eventual plaça en l'hipotètic panteó del *Day after* on hauran de jaure els herois una vegada confirmats els mals auguris que pareixen justificar l'alçament del cadàver i la consegüent exhibició pública.

Llavors depredats per la premsa, la pròpia audàcia i els moviments aliens; ara, cadàvers insepulcres d'un Waterloo ja llunyà que van alegres a compartir el nínxol en la trinxera de l'altre. Si almenys este nacionalisme nostre *ressuscitara* en els bancs de les Corts Valencianes amb seient propi, podria justificar-se el carnestoltes polític d'estos dies on les víctimes segures, una altra vegada, les posarà la causa. I el triomf, si l'haguera, serà de nou *de l'altre*. Com ocorre des del 77.

Més enllà de les sigles, hauria de suggerir, doncs, els reptes més immediats que el nacionalisme valencià haurà d'assumir. Dificilment, doncs, podria dissenyar, ni amb precisió ni prudentment, poc més que interrogants sobre dades d'altra banda ja irreversibles.

Significa la conclusió, que difícilment pot esperar-se un salt qualitatiu en les formulacions del nacionalisme polític valencià més enllà de donar sentit amb la seua crítica al paper nodal de les institucions autonòmiques, especialment al de l'autogovern polític?

Que, per tant, si així fóra, el nacionalisme polític no aconseguiria convertir-se en alternativa de poder, i amb molt d'esforç podria mantindre la lleialtat i reproducció de les seues clientelees? Que no hi ha lloc ni a curt ni mitjà termini per a l'esperança d'aconseguir un marc juridicopolític qualitativament diferent de l'atorgat per la Constitució vigent? Que, en definitiva, la debilitat teòrica, la política i la social del nacionalisme valencià el col·loquen en una posició que pot conduir-lo a la banalitat en els pròxims temps? Que, finalment, per això, el nacionalisme valencià no té assegurat el seu triomf polític, i ni tan sols la seua pròpia continuïtat, de mantindre's en els seus paràmetres actuals?

Si la meua resposta és sí a totes les preguntes, la meua convicció m'indica que només una lúcida comprensió del que realment ha ocorregut i ocorre en la política valenciana pot conduir a lectures menys pessimistes i a apostes fortes per a eixir del compromís.

El conjunt del nacionalisme valencià (no unes sigles específiques) arriba a hui amb el fracàs del fusterianisme en lo polític, la triple divisió dels nacionalistes a propòsit de la nació de destí —el Regne, antitètic de lo català; el País, confusament equidistant d'Espanya i Catalunya; i la Nació Catalana— i l'assentament aclaparador d'una consciència identitària espanyola entre els valencians, que els politòlegs emmascarem piadosament en el concepte de dualisme, mentre en lo cultural el paper del conflicte polític a propòsit de la identitat de la llengua pròpia (llengua valenciana vs llengua catalana), encara que no haja pogut evitar l'auge i esplendor de la recuperació del valencià per a l'ensenyament, l'administració i els àmbits de prestigi, hauria llastat perniciosament la naturalitat amb què, en altres circumstàncies, el fet lingüístic hauria donat entitat a la formulació del constructe polític nacionalista.

L'escandalosa divisió entorn de la identitat lingüística va ser la filigrana política que la dèbil consciència diferenciada del poble valencià s'hauria trobat en el camí com a talismà encantador que l'exonerava de responsabilitat davant del debat de fons que mai es va produir entre les parts.

Eixe *cleavage* va propiciar silencis estratègics, mentides tàctiques, fracassos polítics, crides a la moderació nacionalista i, sobretot, secreció de dos pols perfectament equidistants de l'òptim espanyol: el catalanisme polític, legítimament alineat amb la construcció de la nació Catalana i el *blaverisme* reaccionari i trampós, d'impossible destí nacional valencià, van constituir durant més de vint anys el tàndem que permetia l'alineament de les majories polítiques valencianes en tebis i suposats nacionalismes culturals, simulades i aparents incursions en el «valencianisme» polític, o caòtiques reflexions teoricopràctiques per al perplex públic d'un nacionalisme polític valencià orfe de nació o confusament identificat en la cambra fosca de la seua clandestinitat ideològica amb la nació del somni fusterià, viscuda com un pecat, i muts per a pronunciar el nom de la seua nació, que va acabar anomenant-se «no sap, no contesta».

I eixe és el drama que no cessa. Segrestada oficialment per la força de les evidències (el seu rebuig social) la Nació Catalana com a nació a construir, el nacionalisme polític valencià no té nació que li escriga, com aquell coronel de la novel·la. Per això, si retarda *sine die* la seua inevitable obligació d'explicar quina nació, i per què, ni tan sols la seua clientela, acostumada com està a ser-li infidel, rebel, deslleial i aclaparadorament crítica, romandrà. Perquè, i eixe és un altre drama del contenciós, entre eixe públic persistix un confús codi de lleialtat/deslleialtat: d'una banda, als que mai van abandonar l'horitzó polític de la catalanitat els ve mal recolzar al nacionalisme polític, a l'únic que donava la cara en les eleccions i, sovint, inclús preferixen a altres, com a mal menor; d'una altra, als perplexos seguidors d'un nou nacionalisme, ni políticament catalanista (per inconvenient), ni *blaver* (per decència), ni espanyol (per obvietat), al no donar clarament amb la nació de referència que els permeta construir un discurs fluid, creïble, contagiós i competitiu en el context en què s'ha de moure la seua acció, els assalta el dubte i es tornen poc operatius.

Perquè eixa és una altra de les grans claus del futur immediat. En el mercat polític no hi ha preu si no hi ha valor, és a dir, que el suport social es concedix *grosso modo* als que no faran perillar aquells pactes bàsics que donen estabilitat al sistema; i, d'entre tots, a aquells la presència dels quals en els àmbits de representació i poder assegura atenció adequada, o control en aspectes percebuts com prioritaris. Per això, per exemple, inclús encarrilat institucionalment el contenciós de la identitat lingüística, i per més que al nacionalisme li seguís corresponent insistir en els camins que alliberen a l'instrument dels curtcircuits, no significa que tinga assegurada la seua continuïtat com a competidor polític amb expectatives. Que l'avanç, a pesar de tot, del castellà entre els valencians com a llengua competidora primada institucionalment i jurídicament permeta al nacionalisme representar la posició de l'igualitarisme lingüístic tampoc li assegura la continuïtat. Que, a més, el nacionalisme assumisca reivindicacions de sectors en regressió víctimes de polítiques agressives foranes o interiors, li pot prestar noves clienteleles, però només hipotèticament, conjunturalment (com ja ha ocorregut en nombroses ocasions i en molts llocs en la galàxia municipal), perquè els actors més importants de valor polític contrastat estan en millor posició per a assumir eixa agregació d'agregats, per oferir millors oportunitats de ser govern.

Perquè eixe nacionalisme polític que subsistix submergit en un discurs confús puga reproduir-se i créixer és recepta de llibre que necessita tindre poder, o condicionar al poder d'altres, quelcom que fins hui no ha aconseguit, en la mesura que trenta anys de règim obert ja haurien donat lloc a la successió en el poder de tres grans partits (UCD,

PSOE, PP), a la posició condicionant d'altres tres (PCPV-PCE, CDS i UV) sense que hagen millorat substancialment les posicions de poder real dels nacionalistes. I per a tindre poder, entenc, el nacionalisme ha de resoldre la seua ambigua posició en el mercat ideològic, més concretament, en l'aparador on es respon a les preguntes bàsiques del seu genus existencial: Quina nació? Quins objectius respecte a la construcció d'eixa nació? Quins aliats? Quina clientela? I després, clar està, tota la resta: En la dreta? En l'esquerra? Liberals? Socialistes?

Queda encara una consideració per fer: En quina mesura resulta raonable que la moderació valencianista assistisca muda i despreocupada al repte d'entrar en lliça quan es fa cada dia més evident que els dos grans partits de poder en el nostre xicotet país s'assemblen cada vegada més i s'allunyen vertiginosament de qualsevol projecte comú que no siga el poder pel poder, el negoci per damunt de qualsevol altra opció, o el poder, la burocràcia i el negoci com a autèntica simbiosi consensual entre ells?

És un bon moment perquè el balanç ens dicte que cal buscar més democràcia, més identitat comuna, més horitzó humanista i convertir eixos reptes en una nova i plural formulació política?

Ja sé que vorejar la ingenuïtat és sempre un bon motiu per a tindre més amics que lectors, per a arregar més commiseracions que aplaudiments, per això em dic a mi mateix amb resignació virgiliana: «No esperes doblegar els fets dels déus amb les teues súpriques» (*Desine fata deum flecti sperare precando*. Virgili, *Eneida* 6, 376); perquè els fets ja van ocórrer.

Deixeu-me, no obstant això, que com a justificació final d'estes àcides afirmacions i a manera d'*excusatio* cite Sal·lusti: «És convenient que tots els hòmens que deliberen sobre casos dubtosos estiguen lliures d'odi, d'amistat, d'ira i de misericòrdia» (*Omnes homines, qui de rebus dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira atque misericordia vacuos esse decet*. Sal·lusti, *Catilina* 51, 1). I a mi, ara que delibere sobre casos dubtosos, només em mou, ho sent, una piadosa, tendra i potser mel·líflua caritat.